

УДК 327.56:355](477):519.816

В.В. Школяренко<sup>1</sup>, Ю.І. Призиглей<sup>1</sup>, А.В. Яковенко<sup>1</sup>, О.І. Кремешний<sup>2</sup><sup>1</sup> Національний університет оборони України, Київ<sup>2</sup> Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків

## УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

На основі порівняння підходів в організації підготовки фахівців цивільно-військового співробітництва з тими, що прийняті у збройних силах країн-членів НАТО, надаються рекомендації щодо шляхів підвищення ефективності підготовки військовослужбовців цивільно-військового співробітництва у системі бойової підготовки Збройних Сил України в цілому.

**Ключові слова:** міжнародні миротворчі операції, підготовка, цивільно-військове співробітництво.

### Вступ

Миротворча діяльність Збройних Сил України є дієвим механізмом щодо здійснення зовнішньої політики держави та закріплення позицій України як активного члена міжнародних структур безпеки. Реалізація цього механізму багато в чому залежить від якості виконання поставлених перед українськими миротворцями завдань у різноманітних місцях під егідою міжнародних організацій безпеки (ООН, ОБСЄ, НАТО), а отже напряму залежить від якості їхньої підготовки та набутого професіоналізму.

З кожним роком все більше офіцерів ЗС України залучаються до виконання завдань цивільно-військового співробітництва (ЦВС) на відповідних посадах у складі миротворчих контингентів чи миротворчого персоналу під час участі у міжнародних миротворчих операціях (ММО). Разом з тим, на сьогоднішній день в організаційно-штатних структурах органів військового управління, військових частин та підрозділів Збройних Сил України посади ЦВС відсутні. Отже, очевидна необхідність у створенні та постійному удосконаленні відповідної системи підготовки як українських миротворців в цілому, так і фахівців за окремими напрямками, таких як ЦВС, які для Збройних Сил України є специфічними і потребують більш ретельної уваги в організації та здійсненні підготовки.

**Мета статті.** Дана стаття має за мету на основі досвіду участі ЗС України в заходах ЦВС, порівняти підходи в організації підготовки фахівців ЦВС у ЗС України та ЗС країн-членів НАТО і надати рекомендації щодо шляхів підвищення ефективності підготовки військовослужбовців цивільно-військового співробітництва в системі підготовки військ в цілому.

### Основний розділ

За визначеннями НАТО, цивільно-військове співробітництво – це ряд заходів, направлених на координацію та співпрацю з метою підтримки Місії, які забезпечуються відповідними ресурсами і домовленостями між командним складом військ (сил) і національними цивільними і військовими органами

влади, а також цивільним населенням у районі застосування військ (сил) [1]. Такі домовленості включають також співробітництво з неурядовими та міжнародними організаціями, установами і органами.

Існує чотири умови, які в загальному визначають стратегію застосування цивільно-військового співробітництва.

1. Заходи ЦВС є невід'ємною частиною плану командувача Об'єднаних сил, проводяться на підтримку визначених завдань Місії, направлені на реалізацію загальної стратегії та досягнення стабільних умов закінчення операції.

2. Штат ЦВС повністю інтегрований в штат командування Об'єднаних сил і має достатньо інформації та повноважень для координації заходів ЦВС в операційній зоні.

3. Сили НАТО співпрацюють з широким колом цивільних організацій та установ, але своїми діями не повинні ставити під загрозу виконання визначених завдань.

4. Діяльність ЦВС направлена на своєчасну передачу функцій цивільно-військового співробітництва відповідним цивільним організаціям та (або) владі.

Основними функціями ЦВС є: забезпечення та проведення цивільно-військової взаємодії, підтримка цивільного середовища та підтримка сил.

Метою цивільно-військової взаємодії є забезпечення координації, що сприяє плануванню та проведенню операцій. Така взаємодія з початком планування та розгортанням сил забезпечує основу, на якій інші функції ЦВС активізуються. Створення умов для взаємодії на політичному рівні з боку НАТО є попереднім кроком до успіху. На місцевому рівні на перший план виходять налагодження зв'язків з місцевими органами влади та організаціями, суспільне інформування про досягнення ЦВС, що в свою чергу допомагає отримати підтримку з боку населення, міжнародних, неурядових організацій та установ.

Підтримка цивільного середовища може включати в себе широкий спектр військових ресурсів, таких як: персонал, надання інформації, матеріалів,

обладнання, засобів зв'язку, навчання та підготовка місцевих спеціалістів. Ця підтримка надається з боку НАТО у разі гострої потреби для створення умов, необхідних для виконання військових завдань тоді, коли відповідні місцеві органи влади чи відомства не в змозі її надати. Всі рішення відносно тривалості та ступеню цієї підтримки приймаються на відповідних рівнях з урахуванням політичних, військових та цивільних чинників.

В свою чергу, командири прагнуть мати таку підтримку з боку цивільного населення, яка необхідна для проведення операцій.

Свого часу, підрозділи Збройних Сил України отримали цінний досвід цивільно-військового співробітництва під час виконання миротворчих завдань в Республіці Ірак (з 2003 до 2005 року).

Український миротворчий контингент (далі - УМК) у Республіці Ірак виконував миротворчі завдання у складних умовах глибокої економічної і соціальної кризи, хаосу, проявів тероризму і зростання організованої злочинності, внаслідок порушення системи державного управління у країні [2].

Разом з тим, був накопичений унікальний досвід щодо виконання завдань організації взаємодії з місцевими органами влади та наданні допомоги місцевому населенню у провінції Васіт з метою створення сприятливих умов для виконання завдань УМК та досягнення кінцевої мети операції.

Зазначений досвід підтвердив важливість здійснення заходів ЦВС, які наряду із заходами щодо створення та підготовки національних сил безпеки Іраку були визначальними у стабілізації ситуації та зменшенні загрози диверсійно-терористичної діяльності з боку збройних формувань проти УМК.

Відомо, що на початковому етапі операції протягом 2003 – 2004 років у зв'язку із новизною завдань та відсутністю досвіду, командування 5-ї та 6-ї окремих механізованих бригад (*омбр*) мало певні труднощі в організації ЦВС.

По-перше, це недосконала структура та недостатня кількість особового складу ЦВС (5 *омбр* – 6 офіцерів у відділі ЦВС, по 4 офіцери у відділеннях ЦВС в батальйонах), що не відповідали характеру та обсягу завдань, які мали б виконувати підрозділи бригади у сфері цивільно-військового співробітництва. Більш того, не зважаючи на труднощі, які мали у цій сфері діяльності підрозділи попередньої ротації, чисельність особового складу ЦВС у 6 *омбр* було зменшено на 10 осіб, при цьому структурні підрозділи ЦВС залишилися лише в управлінні бригади та 62-го окремого механізованого батальйону. Ситуація була виправлена лише у 7 *омбр* і 81 тактичній групі, до складу яких було включено відділ підтримки урядових структур.

Нестача персоналу ЦВС змушувала командирів УМК приймати рішення щодо перерозподілу особового

складу та створення об'єднаних груп ЦВС для вирішення визначених завдань. Зокрема, командиром 5-ї *омбр* було прийнято рішення про створення об'єднаної групи цивільно-військового співробітництва, до складу якої було залучено польську групу підтримки уряду Іраку, яка знаходилась у розпорядженні командира бригади.

По-друге, офіцери підрозділів ЦВС не мали відповідної попередньої підготовки та досвіду виконання завдань за призначенням. Слабке розуміння ролі, місця та завдань цивільно-військового співробітництва інколи спричиняло втрату ініціативи та результатів, досягнутих попередніми контингентами. До того ж відсутність цивільних експертів та представників українського бізнесу значно знижувало ефективність виконання завдань та унеможлилювало участь України у відновленні країни. Офіцери були розподілені за різними сферами відповідальності у провінції Васіт, а саме: освіта, судова система, поліція, медицина, енергопостачання, забезпечення населення паливом, сільське господарство, фінансове господарство, фізична культура і спорт, за якими не мали відповідної фахової підготовки.

По-третє, це недоліки в організації цивільно-військового співробітництва, незбалансованість проектів між військовими і соціальними сферами та між секторами відповідальності.

Як відомо, УМК були впроваджені контракти, спрямовані на забезпечення першочергових потреб населення та відновлення цивільної інфраструктури за кошти Коаліційних сил. В середньому кожним УНК було виконано близько 100 контрактів та витрачено близько 5 млн. дол. США. Пріоритет надавався підтримці Іракських сил безпеки у будівництві і ремонті казарм та штабів, закупівлі майна для особового складу, відбудові фортифікацій на ірано-іракському кордоні.

Проектами, що виконувались на користь місцевого населення були, зокрема, ремонт і відбудова шкіл та дитячих садків, ремонт доріг, відбудова ліній електропередач, реконструкція та побудова каналізаційних систем та об'єктів водопостачання.

З іншого боку, зі збільшенням кількості проектів у Східному секторі відповідальності (65% коштів) і відповідно зі зменшенням у Західному 6-ою *омбр* порівняно із 5-ою *омбр* пов'язують збільшення кількості нападів на Коаліційні сили у Західному секторі відповідальності УМК у провінції Васіт.

Недоліки в організації цивільно-військового співробітництва призводили до зростання незадоволення та негативних настроїв серед місцевого населення, що створювало сприятливі умови для дій бойовиків та, як наслідок, зростання небезпеки для особового складу контингенту. Підтвердженням цього були різкі загострення обстановки в провінції Васіт у квітні ("шіїтське повстання") та серпні 2004 року.

Отриманий УМК досвід ЦВС став першоджерелом розроблення нормативно-правової бази підготовки та здійснення цивільно-військового співробітництва у Збройних Силах України.

В Об'єднаному оперативному командуванні та науково-дослідних установах ЗС України були розроблені проекти концепції та керівництва цивільно-військового співробітництва під час участі Збройних Сил України в міжнародних миротворчих операціях та керівництва [3].

В зазначених проектах визначається цивільно-військове співробітництво як комплекс заходів, спрямованих на організацію взаємодії командування українських миротворчих контингентів з цивільним населенням, місцевими органами влади, міжнародними урядовими та неурядовими організаціями, а також релігійними та іншими організаціями й агенціями з метою створення сприятливих умов для виконання завдань українськими миротворчими контингентами та досягнення кінцевої мети міжнародних миротворчих операцій.

Цілями ЦВС визначаються:

забезпечення підтримки діяльності українських миротворчих контингентів під час виконання ними завдань з боку цивільного населення, місцевих органів влади, міжнародних урядових і неурядових організацій, а також релігійних та інших організацій та агенцій;

досягнення ефективного та збалансованого використання військових та невійськових ресурсів для досягнення кінцевої мети міжнародної миротворчої операції;

формування позитивної громадської думки щодо діяльності українського миротворчого контингенту та миротворчих сил у цілому.

В свою чергу, виклики, які постали перед УНК в Іраку у 2003 – 2005 роках, надали поштовх для запровадження підготовки військовослужбовців-фахівців у сфері ЦВС в Україні.

Перший курс ЦВС для офіцерів ЗС України було проведено на базі Центру підготовки офіцерів для багатонаціональних штабів Національної академії оборони України (ПОВНШ НАОУ) з 4 до 8 квітня 2005 року інструкторами з питань ЦВС зі Школи логістики сухопутних військ збройних сил Королівства Данії (м Альберг). Водночас, у Центрі ПОВНШ НАОУ було розпочато підготовку навчальної програми і матеріалів для нового навчального напрямку – Курсу цивільно-військового співробітництва (СІМІС).

У 2010 році НАОУ було реформовано у Національний університет оборони України (далі - НУОУ), а Центр ПОВНШ у навчально-науковий центр міжнародної миротворчої діяльності (далі - ННЦММД). На сьогодні цей курс проводиться на базі ННЦММД НУОУ двічі на рік. Загальна кіль-

кість офіцерів ЗС України, які пройшли підготовку на зазначеному курсі із 2005 року по даний час складає 102 особи.

Розвиваючи теоретичну та практичну базу підготовки українських миротворців для виконання ними завдань цивільно-військового співробітництва у міжнародних миротворчих операціях у складі багатонаціональних контингентів або у багатонаціональних штабах, доцільно взяти на озброєння досвід збройних сил Данії.

Як відомо в НАТО діє принцип спеціалізації країн-членів за окремими напрямками, який дозволяє в умовах обмеження сил, засобів та ресурсів, що виділяються на підготовку та участь в операціях, зосередити зусилля на розвитку оперативних спроможностей за функціональним призначенням. Згідно цього принципу найбільш потужного розвитку напрямком цивільно-військового співробітництва отримав у збройних силах Данії. У зв'язку з цим, датським центром забезпечення бойових дій (Danish fire support, ISTAR and CIMIC center) було розроблено довідник ЦВС, який містить керівні принципи та практичні рекомендації для офіцерського, сержантського та рядового складу, який залучається до підготовки фахівців ЦВС, а також безпосередньої участі в операціях на відповідних посадах ЦВС в багатонаціональних (національних) штабах та підрозділах.

Безпосередня підготовка офіцерів та сержантів ЦВС збройних сил Данії до участі в операціях НАТО адаптується, виходячи із поставлених перед датським контингентом завдань на підставі всебічного аналізу воєнно-політичної, економічної ситуації у зоні конфлікту та у зоні відповідальності контингенту, національних, історичних, культурних, етнічних, релігійних особливостей, стану національного та місцевого управління, потреб місцевого населення, присутності і діяльності міжнародних урядових та неурядових організацій, рівня організації взаємодії з військовими контингентами інших країн тощо.

На сьогодні збройні сили Данії складом бойової тактичної групи (БТГ), яка налічує близько 800 військовослужбовців, виконують завдання у складі Міжнародних сил сприяння безпеці в Афганістані (МССБА) у провінції Хелман, яка разом із контингентом Великобританії утворює основу тактичного угруповання військ (ТУВ) в зазначеній провінції. Завдання ЦВС у складі БТГ виконують 4 групи підтримки цивільно-військового співробітництва (ГПЦВС), по одному офіцеру та одному сержанту у кожній групі, які закріплені за ротами, та 3 військовослужбовці у складі секції S9 цивільно-військового співробітництва у штабі групи.

На рис. 1 представлена схема організації виконання завдань ЦВС в зоні відповідальності ТУВ у провінції Хелман.

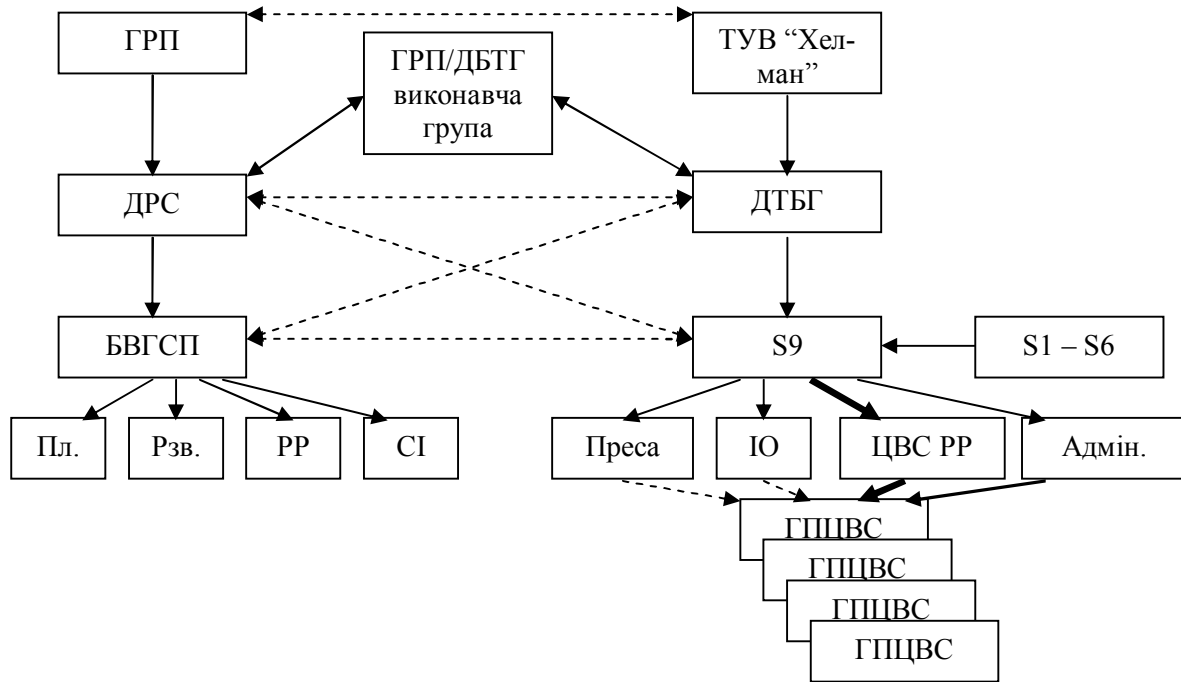


Рис. 1. Схема організації виконання завдань ЦВС в зоні відповідальності тактичного угруповання військ у провінції Хелман

При плануванні та виконанні заходів ЦВС враховується оперативна обстановка, рівень безпеки в операційній зоні, та ключові сили, які впливають на конфігурацію середовища безпеки та розстановку сил у ньому. В цьому відношенні командування датської бойової тактичної групи (ДБТГ) на виконання поставлених командуванням ТУВ "Хелман" завдань взаємодіє з британською військовою групою стабілізації та підтримки (БВГСП), що включає підгрупи з планування (Пл.), розвідки (Рзв.), реконструкції та розвитку (РР), стратегічних інвестицій (СІ), а також узгоджує питання, що стосуються ЦВС, з групою реконструкції провінції (ГРП) та датським радником з питань стабілізації обстановки в регіоні. Разом з ним командування БТГ утворює виконавчу групу для узгодження питань ЦВС та зусиль зі стабілізації та реконструкції. Крім того, датська БТГ безпосередньо взаємодіє із Силами безпеки Афганістану (афганською національною армією та афганською національною поліцією), керівництвом районів, мерами міст в зоні відповідальності, радами старійшин, ключовими лідерами та місцевими жителями, оперативним координаційним центром провінції та представниками міністерства закордонних справ.

При підготовці офіцерів та сержантів до виконання завдань ЦВС особливу увагу звертають на різницю між проектами у рамках ЦВС та у рамках стабілізаційних програм.

Основними умовами та факторами, які відрізняють цивільно-військове співробітництво є чітка направленість на підтримку своїх військ та завдань, які вони виконують, на підтримку завдань щодо за-

хисту та безпеки військ, а заходи ЦВС в основному короткі за часом.

Зусилля ж стабілізації (координуються ГРП) навпаки направлені на підтримку місцевого населення у виконанні заходів реконструкції та розвитку, тривалі за часом, вимагають зустрічних зусиль з боку місцевої громади у побудові безпечного та самодостатнього середовища.

Не зважаючи на те, що ЦВС не направлене на виконання завдань розвідки, прийнято вважати, що не менше 40% розвідувальних даних про обстановку в операційній зоні надходять саме від фахівців ЦВС, так як вони безпосередньо контактують із місцевим населенням. Для досягнення мети операції в цілому офіцери ЦВС узгоджують свої дії з іншими підрозділами штабу, а також іншими секціями, які відповідають за роботу з пресою, проведення інформаційних операцій (ІО), планування заходів реконструкції і розвитку в рамках ЦВС (ЦВС РР) та адміністрування.

Особливого значення в підготовці офіцерів та сержантів ЦВС набула організація роботи з місцевим населенням. З одного боку, фахівці ЦВС повинні бути обізнані з його культурою, звичаями, традиціями, володіти певним переліком слів місцевою мовою, щоб покращити спілкування. З іншого боку, найважливішою умовою виконання завдань є унаслідування та використання досвіду груп ЦВС попередніх ротаций, які за час свого перебування зібрали інформацію щодо лідерів місцевих громад, активістів, духовних лідерів, запровадили або ж розпочали певні соціально-економічні проекти. З цією метою в БТГ розроблена та ведеться база даних, яка містить

інформацію про всіх осіб, з якими контактували представники ЦВС БТГ, їхні особисті дані, родинні зв'язки, з якими пропозиціями, ті зверталися, яких результатів у співробітництві з ними вже було досягнуто, і багато іншої інформації, яка дає змогу групам ЦВС ефективно використовувати людські, ма-

теріальні та фінансові ресурси для виконання поставлених перед БТГ завдань.

На рис. 2 показано типи проектів у рамках цивільно-військового співробітництва та стабілізації й розподіл відповідальності за прийняття рішень щодо затвердження проектів та за використання коштів.

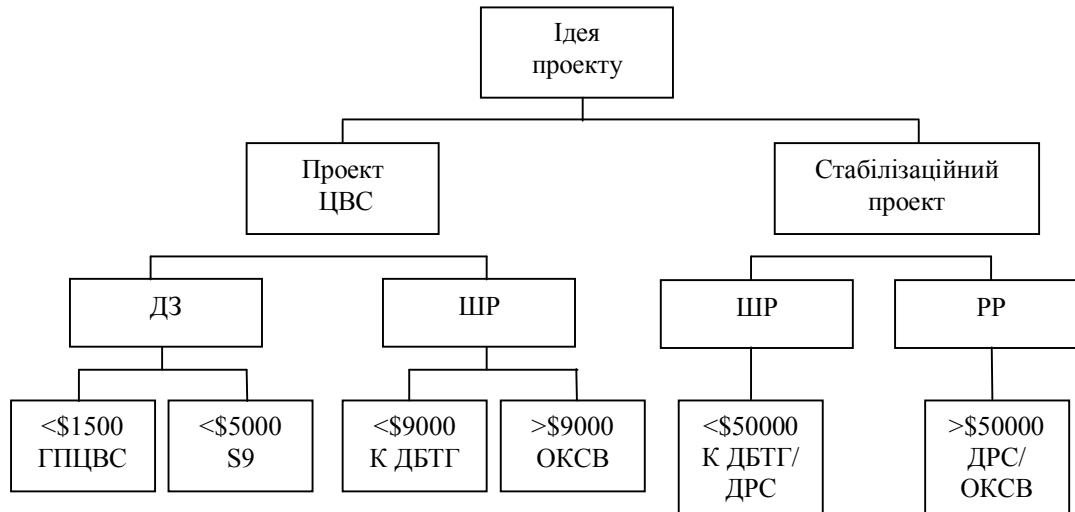


Рис. 2. Типи проектів цивільно-військового співробітництва і стабілізації та їх затвердження

Таким чином, в залежності від вартості проектів ЦВС та стабілізаційних проектів повноваження на їх відкриття та виконання покладаються на різних посадових осіб.

Проекти ЦВС виконуються на підтримку завдань БТГ і направлені на досягнення згоди (ДЗ) із місцевими громадами (будівництво криниць, невеликих мостів, ремонт мечетей, відшкодування збитків та інше) або ж отримання швидкого результату (ШР) (ремонт ділянок доріг, шкіль, водогонів, купівля сільськогосподарського транспорту та інше). Рішення щодо проектів на суму меншу ніж \$1500 приймають начальники груп підтримки ЦВС, на суму меншу ніж \$5000 – керівник секції S9 штабу БТГ, на суму до \$9000 – командир датської БТГ, а на суму більше \$9000 – оперативне командування Сухопутних військ (ОКСВ) збройних сил Данії.

Стабілізаційні проекти мають за мету отримання швидкого результату або ж реконструкцію та розвиток, за строком виконання більш протяжні і призначені для забезпечення потреб місцевих громад. Рішення щодо фінансування проектів приймаються командиром датської БТГ за погодженням із датським радником зі стабілізації (ДРС), при цьому копія проектних документів надсилається до ОКСВ. Це дозволяє не зволікати з прийняттям рішень щодо проектів, раціонально використовувати кошти та ресурси для виконання поставлених перед БТГ завдань.

Виходячи із завдань, які стоять перед офіцерами та сержантами ЦВС, їхня підготовка здійснюється датським центром забезпечення бойових дій

на протязі 16 тижнів і складається із загальновоїської та спеціальної підготовки. Загальновоїськова підготовка передбачає вивчення вимог статутів, загальновоїської тактики, відпрацювання нормативів із вогневої та фізичної підготовки та інше. Спеціальна підготовка включає вивчення особливостей виконання завдань у складі груп ЦВС, спілкування в багатонаціональному середовищі та поведінки з місцевим населенням, роботи з перекладачами, роботи з пресою, ведення бази даних ЦВС, узагальнення та аналіз інформації ЦВС, планування та виконання проектів ЦВС, відпрацювання звітів і таке інше. Значна увага при цьому приділяється досягненню психологічної стійкості персоналу в групах ЦВС, їх фізичної загартованості. Фіналом підготовки є участь в етапі бойового злагодження БТГ, який триває 2 тижні і включає злагодження у складі взводів, рот та на рівні БТГ. Цей етап проводиться за єдиним для БТГ замислом та планом. Офіцери та сержанти ЦВС залучаються до нарад в штабі БТГ, де відповідно до етапів процесу оперативного планування, який прийнято в НАТО, відпрацьовують пропозиції до замислу та плану застосування БТГ. Окремі елементи відпрацьовуються у формі тактико-стройових занять, а кульмінацією є батальйонні тактичні навчання. При цьому для більш реалістичної підготовки до навчань залучаються групи підіграшу, в тому числі і в ролі місцевого населення (умови побуту, одяг, культура поведінки та спілкування, а також мова (пушту) максимально відповідають тим умовам, до яких і призначена підготовка).

З метою підвищення якості підготовки, програмою навчання та підготовки передбачено залучення до навчань в обов'язковому порядку тих офіцерів та сержантів ЦВС, які повернулись із попередньої ротації.

Штат військовослужбовців ЦВС відповідає організаційно-штатній структурі БТГ, при цьому в умовах ресурсних обмежень передбачено закріплення однієї групи ЦВС за автономною бойовою одиницею (ротою), яка виконує завдання у визначеному секторі відповідальності. Організація та управління ЦВС здійснюється рівні штабу БТГ відповідною секцією цивільно-військового співробітництва.

### Висновки

Аналіз системи підготовки фахівців ЦВС у збройних силах Данії, порівняння її з тією, що існує у Збройних Силах України, дозволяє зробити кілька висновків.

По перше, в збройних силах Данії, як і в більшості провідних країн світу, цивільно-військове співробітництво розглядається як один із видів забезпечення, від якості організації та здійснення якого в умовах проведення міжнародної миротворчої операції залежить успіх виконання завдань миротворчим контингентом в цілому.

По-друге, якість виконання завдань ЦВС на пряму залежить від наявності чіткої концепції ЦВС і системи управління ЦВС, якісної підготовки фахівців ЦВС та забезпечення заходів ЦВС фінансовими та матеріальними ресурсами.

По-третє, в умовах обмеження людських, фінансових та матеріальних ресурсів постає задача пошуку раціонального співвідношення посад ЦВС до решти посад у складі миротворчого контингенту.

По-четверте, заходи ЦВС мають здійснюватися послідовно і безперервно у часі, вирішуючи тактичні завдання із забезпечення командирів контингенту сприятливих умов для виконання поставлених перед ним завдань, в комплексі вони повинні бути

направлені на створення сталого середовища безпеки і сприяти стратегічній меті операції в цілому – розв'язання кризи з передачею відповідальності за стан безпеки уряду країни.

Беручи до уваги зазначені висновки, а також те, що українські військові постійно залучаються до виконання завдань ЦВС під час участі в ММО, доцільно вказати на необхідність продовження практики підготовки фахівців ЦВС в Україні на базі ННЦММД НУОУ, подальшого удосконалення навчальних планів-програм, а також інтенсифікації підготовки з максимальним наближенням умов тренувань до реальних.

Адже, наскільки повно програма підготовки відображає реальний зміст речей, настільки якісні будуть управлінські рішення в питаннях цивільно-військового співробітництва, які, в свою чергу, сприятимуть забезпеченню безпеки своїх військ, створенню необхідних умов для виконання ними завдань та якнайшвидшому наближенню до кінцевої мети миротворчої Місії, яка в більшості випадків передбачає створення мирного та безпечного середовища на теренах минулого збройного конфлікту і, відповідно, вивід військ.

### Список літератури

1. AJP-9. NATO Civil-Military Cooperation Doctrine. – NATO Standardization Agency/ Jan Eriksen. June 2003. – 64 p.
2. Попко С.М. Застосування українського миротворчого контингенту в операції з підтримання миру в Республіці Ірак у 2003 – 2005 рр.: дис. ... канд. істор. наук: 20.02.22 / С.М. Попко. – К., 2010. – 198 с.
3. Звіт про науково-дослідну роботу "Розробка проекту Керівництва з цивільно-військового співробітництва під час участі Збройних Сил України в міжнародних миротворчих операціях", шифр "Миротворчість". – К.: НУОУ, 2010. – 245 с.

Надійшла до редколегії 14.11.2011

**Рецензент:** канд. техн. наук, проф. Ю.І. Миргород, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

### УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

В.В Школяренко, Ю.І. Призиглей, А.В. Яковенко, А.І. Кремешный

На основі порівняння підходів в організації підготовки фахівців цивільно-військового співробітництва з тими, що прийняті у збройних силах країн-членів НАТО, надаються рекомендації щодо шляхів підвищення ефективності підготовки військовослужбовців цивільно-військового співробітництва у системі бойової підготовки Збройних Сил України в цілому.

**Ключові слова:** міжнародні миротворчі операції, підготовка, цивільно-військове співробітництво.

### AN IMPROVEMENT OF SYSTEM OF PREPARATION OF SPECIALISTS OF CIVILLY MILITARY COLLABORATION IS IN MILITARY POWERS OF UKRAINE

V.V Shkolyarenko, Yu.I. Prizigley, A.V. Yakovenko, A.I. Kremeshny

On the basis of comparison of approaches in organization of preparation of specialists of civilly military collaboration with those which are accepted in military powers of countries-members of NATO, get recommendation in relation to the ways of increase of efficiency of preparation of servicemen of civilly military collaboration in the system of the combat training of Military Powers of Ukraine on the whole.

**Keywords:** international peacemaking operations, preparation, civilly military collaboration.